

III. SPRAWOZDANIA I INFORMACJE

RESTRUKTURYZACJA TRANSFORMACYJNA I ROZWÓJ REGIONÓW W PERSPEKTYWIE PROCESU JEDNOCZENIA SIĘ EUROPY

Pod powyższym tytułem odbyła się w Toruniu w dniach 4 - 6 czerwca 1997 r. II Ogólnopolska konferencja z cyklu *GOSPODARKA - PRZESTRZEŃ- ŚRODOWISKO**. Konferencja została zorganizowana przez Katedrę Polityki Ekonomicznej i Rozwoju Lokalnego Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu przy współudziale merytorycznym Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Polskiej Akademii Nauk.

Celem konferencji toruńskiej było poznanie stanu i aktualna ocena dokonującej się w Polsce transformacji restrukturyzacyjnej w płaszczyźnie regionalnej i lokalnej w aspekcie procesu jednoczenia się Europy. Duże zainteresowanie konferencją zaowocowało przygotowaniem ponad 40 referatów pozwalających również na przegląd aktualnych badań prowadzonych w 13 ośrodkach naukowych w zakresie poruszanej problematyki. Konferencję przeprowadzono w pięciu sesjach.

I sesja, przeprowadzona pod przewodnictwem prof. Ryszarda Domańskiego i prof. Bohdana Jałowieckiego, poświęcona była prezentacji problemów polityki regionalnej Unii Europejskiej. W części tej dokonano przeglądu głównych założeń tej polityki z uwzględnieniem następstw dla rozwoju regionalnego Polski - i szerzej - państw Europy środkowo-wschodniej. Polska, stojąca w obliczu dwóch wyzwań: konieczności restrukturyzacji gospodarki i procesów dostosowania do Unii Europejskiej, nie może nie dostrzegać rosnącej wagi podejścia regionalnego w wyraźnie rysującej się wizji Europy regionów. Przyjęte przez UE rozwiązania w zakresie polityki regionalnej i środki skierowane na ich realizację winny nie tylko być dobrze znane, ale również wyzwać określone działania przystosowawcze naszych regionów. Prezentacji celów i priorytetów regionalnych UE poświęcone były referaty dr. Adama Dąbrowskiego i dr. hab. Ryszarda Broła. Prof. Elżbieta Wysocka przedstawiła niezbędne warunki, które pozwolą na wykorzystanie procesów jednoczenia jako czynnika rozwoju regionów, ze wskazaniem na zagrożenia tego procesu przez zahamowanie reformy administracji publicznej i konieczności tworzenia właściwych struktur organizacji terytorialnej państwa. Na konieczności zwiększenia konkurencyjności regionów i zinstytucjonalizowanych mechanizmów kompromisu na tle roli trzech szczebli władz publicznych (centralnego, regionalnego i subregionalnego) skupiła się prof. Mirosława Klamut. Prof. Irena Pietrzyk przedstawiła praktykę europejskiej polityki regionalnej we Francji, charakteryzując stosowane procedury i instytucje zaangażowane w realizację tej polityki. Bardzo silnie podkreśliła fakt, że głównym podmiotem polityki jest państwo, a precyzyjniej - prefekci regionalni, którzy decydują, jakie przedsięwzięcia są finansowane ze środków unijnych, oczywiście po uprzednich konsultacjach. Działanie UE na rzecz zwiększenia spójności ekonomicznej i społecznej przedstawiła dr Anna Jenik. Fundusze pomocowe jako czynnik rozwoju regionalnego scharakteryzowała prof. Urszula Wich, wskazując na negatywne skutki nieefektywnego zarządzania tymi funduszami w Polsce. Prof. Kazimiera Wilk omówiła wpływ liberalizacji handlu zagranicznego na rozwój regionów opóźnionych UE.

II sesja konferencji poświęcona była restrukturyzacji transformacyjnej i strategii rozwoju regionalnego w procesie integracji europejskiej (przew. prof. Aleksander Łukaszewicz i prof. Grzegorz Gorzelak). Restrukturyzacja jest immanentną cechą rozwoju, jednak potrzeba kompleksowego podejścia, dynamizacji i pogłębienia tego procesu w warunkach transformacji gospodarki zaowoco-

* Pierwsza konferencja z tego cyklu miała miejsce w UMCS w Lublinie w roku 1995. Inicjatorem cyklu konferencji pomyślanych jako spotkania ludzi nauki zajmujących się szeroko rozumianą gospodarką przestrzenną był prof. Ryszard Domański, przewodniczący Komitetu Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN.

wała powstaniem terminu restrukturyzacji transformacyjnej posiadającej specyficzne cechy. Analiza tego procesu wymaga nowego podejścia metodologicznego i modyfikacji metod i ujęć badawczych. Konieczność rozwoju ewolucyjnego paradygmatu w badaniach przestrzenno-gospodarczych przedstawił w swym referacie prof. Ryszard Domański. Podejście takie umożliwia wnikanie w mechanizm tych przemian. Przedmiotem prezentacji były badania dynamiki nieliniowych układów przestrzenno-ekonomicznych: fluktuacji układów w okresie przemian i stabilności układów przekształconych. Wzbogaca to naukowe podstawy dla formułowania polityki przestrzennej, środowiskowej i regionalnej. Prof. Danuta Strahl pokazała ścieżkę transformacji strukturalnej dla Polski zbudowaną na bazie analiz dróg rozwojowych krajów UE wykorzystując podejście analogowe. Socjologiczno-polityczne oblicza polskich regionów omówił prof. Bohdan Jałowicki podkreślając, że gra o nowoczesną Polskę w obecnym układzie systemu polityczno-administracyjnego i istniejącej organizacji terytorialnej kraju pozostaje ciągle grą nierozegraną. Rolę czynników społeczno-kulturowych i ich przewagę nad czynnikami infrastrukturalnymi w obecnym rozwoju Polski scharakteryzował prof. Janusz Hryniewicz. O czynnikach decydujących o lokalizacji przedsiębiorstw w UE w aspekcie rosnącej roli inwestycji bezpośrednich i wniosków dla polityki regionalnej mówiła dr Ewa Gługiewicz. Strategię rozwoju regionalnego Polski na tle zróżnicowań regionalnych przedstawił prof. Andrzej Klasik, podkreślając trwałość zróżnicowań zaborowych oraz znaczenie "metropolii równowagi" i wyboru centrów rozwoju cywilizacyjnego Polski, zaś prof. Zbigniew Mikołajewicz na tle doświadczeń UE rozpatrywał przesłanki i stan terytorialnej organizacji polskiej przestrzeni i upodmiotowienia regionów, a prof. Andrzej Stasiak przedstawił zróżnicowanie obszarów wiejskich w Polsce.

Na III sesji omawiano problemy rozwoju regionalnego w aspekcie przemian w strukturze gospodarki (przew. prof. Andrzej Klasik oraz prof. Lucyna Wojtasiewicz). Problemem wypełniania przestrzeni społeczno-gospodarczej zajmowanej wcześniej przez państwo zajęła się prof. Aleksandra Jewtuchowicz, podkreślając rolę instytucji niezbędnych do prowadzenia skutecznej polityki rozwoju regionalnego, w tym instytucji sprzyjających powstawaniu środowisk przedsiębiorczości na przykładzie Łodzi. Dr Jadwiga Gogolewska przedstawiła dokonujące się przekształcenia na rynku budownictwa mieszkaniowego w Polsce, analizując je w perspektywie wejścia do UE. Następne dwa referaty dotyczyły regionu gdańskiego. Przekształcenia struktury przestrzenno-funkcjonalnej regionu ujęte w dwa scenariusze (dokończenia modernizacji i postmodernizacji) przedstawił dr hab. Marek Dutkowski. Drugi referat, autorstwa prof. Henryka Ćwiklińskiego i dr. Grzegorza Pawłowskiego, analizował zaawansowanie i skutki systemowej restrukturyzacji portów morskich, które powinny być miejscem generowania impulsów rozwojowych, eksponował mechanizmy hamowania rozwoju gospodarczego regionu i braku przesłanek do prowadzenia nowoczesnie pojętej polityki regionalnej. Aktywizacja polsko-szwedzkich powiązań regionalnych była tematem wystąpienia dr Małgorzaty Pacuk. Następne dwa referaty dotyczyły regionu łódzkiego: dr Jadwiga Niedomagala przedstawiła kierunki i czynniki zmian strukturalnych w regionie, a prof. Elżbieta Kryńska omówiła zmiany na rynku pracy na tle restrukturyzacji gospodarczej regionu w okresie transformacji. Dr inż. Tomasz Parteka przedstawił koncepcję zintegrowanych systemów przestrzennych w procesie kooperacji europejskiej na przykładzie osi rozwoju zrównoważonego, a problemy współpracy transgranicznej na przykładzie Polski północno-wschodniej omówił prof. Leszek Kupiec ze swymi współpracownikami.

Sesja IV poświęcona była procesom dostosowawczym w aspekcie samorządności lokalnej (przew. prof. Urszula Wich i prof. Zbigniew Mikołajewicz). Syntetyczne ujęcie aktualnych problemów Polski lokalnej oraz kondycję ekonomiczną układu lokalnego przedstawił prof. Grzegorz Gorzelak. Dr Ewa Pancer-Cybulska przedstawiła Europejską Kartę Samorządu Terytorialnego, nawiązując do problemów regionalizacji w Polsce. Prof. Lucyna Wojtasiewicz omówiła problemy rozwoju lokalnego z perspektywy integracji z UE stawiając tezę o słabym powiązaniu rozwoju lokalnego z procesem przygotowania Polski do integracji, a dr Włodzimierz Zasadzki przedstawił rolę gminy w procesie przemian ustrojowych. Następne cztery referaty dotyczyły badań prowadzonych na wybranych obszarach. Prof. Andrzej Tubielewicz i dr Dariusz Waldziński omówili miejsce i rolę polskich gmin nadmorskich w procesie integracji bałtyckiej, podkreślając potrzebę ich integracji "wewnętrznej" oraz uwarunkowania wynikające z braku płaszczyzny współpracy rządu i gmin w tym procesie. Dr hab. Wanda Gacek i dr Barbara Mańkowska przedstawiły skutki inwestycji z udziałem kapitału zagranicznego w przestrzeni Poznania, a dr Ewa Małuszyńska dynamikę zmian zachodzących w strefie podmiejskiej Poznania. Przebieg procesów dostosowawczych na terenach wiejskich Lubelszczyzny omówił dr Marek Tkaczuk.

Sesja V, ostatnia, była poświęcona procesom restrukturyzacji transformacyjnej (przew. prof. Wojciech Kosiedowski. W sesji tej wygłoszono referaty związane z przebiegiem procesu transformacji w woj. toruńskim autorstwa prof. Stanisława Leszka Bagdzińskiego i prof. Wiesława Maika; z restrukturyzacją gospodarki obszarów wiejskich (referat prof. Jana Falkowskiego) i rolniczych (referat dr. Romana Rudnickiego); funkcjonowaniem regionalnego rynku pracy (referat mgr. Mariana Zielińskiego) i z czynnikami rozwoju i restrukturyzacji regionu (referaty mgr Izabelli Frąckowiak, mgr Jolanty Konkel, mgr Ewy Lewickiej).

Szerokie spektrum problemów związanych z przebiegiem i skutkami restrukturyzacji transformacyjnej w perspektywie procesu jednoczenia Europy przedstawione podczas konferencji wywołało ożywioną dyskusję. W dyskusji wątek problemów unijnych koncentrował się na potrzebie spełnienia pewnych warunków koniecznych w okresie dostosowawczym, w tym: upodmiotowienia szczebla regionalnego, wzrostu jakości kapitału ludzkiego, rozbudowy struktur instytucjonalnych, podniesienie konkurencyjności gospodarki. Kontrolersje dotyczyły zarówno roli państwa, jak i korzyści integracji. Integracja winna być rozumiana jako wspólnota interesów uczestników tego procesu. Dążąc do UE liczymy często na możliwość korzystania z wielu "dobrodziejstw" unijnych, w tym funduszy pomocowych (prof. I. Pietrzyk). Realizm wymaga, aby spojrzeć na czas naszego wstąpienia do UE z perspektywy cyklu okresu planowania wydatków oraz kształtowania i zatwierdzania struktury funduszy pomocowych. Wiele wskazuje na to, że najpierw zatwierdzona zostanie struktura wydatków, a następnie przyjęcie członków; następstwo faktów jest więc korzystne dla krajów UE. Może to oznaczać konieczność wcześniejszego uiszczenia przez Polskę opłat członkowskich, a znacznie później korzystanie z funduszy (po roku 2007). Uświadamia to potrzebę podejścia do wspólnoty interesów nie tylko w oparciu o możliwości dostępu do środków.

Dyskusja ujawniła wiele zbieżności w postrzeganiu pewnych prawidłowości procesu restrukturyzacji transformacyjnej i procesów przystosowawczych, lecz i wielkie różnice poglądów. Zwrócono uwagę na to, że brak zgodności opinii naukowców w znacznej liczbie poruszanych zagadnień (między innymi w zakresie rozwiązań samorządowych) jest niedobrym symptomem i źle rokuję na przyszłość (prof. A. Klasik). Ponadto w wątku restrukturyzacyjnym wskazano zarówno na możliwości wzajemnego wsparcia i uzyskania efektów synergicznych, jak i osłabienia występującej niekiedy tendencji do niewolniczego patrzenia na "zachód". Interesującym byłoby zapoznanie się i przebadanie porażek "zachodu", aby się od podobnych zagrożeń uchronić oraz uświadomić sobie swoje możliwości.

Bardzo silnie akcentowano fakt, że restrukturyzacja terytorialna (regionalna i lokalna) jest warunkiem powodzenia restrukturyzacji w skali kraju. Często podkreślano, że restrukturyzacja lokalna silnie czy wręcz decydująco wpływa na restrukturyzację w większej skali (prof. S. L. Bagdziński). Procesy polaryzacji zachodzące w układach przestrzennych będą się nasilać, a próby wyrównywania poziomów są nieefektywne ekonomicznie i społecznie. Wspieranie rozwoju lokalnego nie może być oparte wyłącznie na środkach zewnętrznych, gdyż nie wyzwala to wewnętrznej dynamiki układu lokalnego, ponadto warunkiem koniecznym powodzenia procesu jest właściwa lokalizacja pomocy (prof. G. Gorzelak).

W podsumowaniu konferencji prof. Ryszard Domański podkreślił istotność podejmowanej problematyki oraz fakt, że takie szerokie spotkania pozwalają na weryfikację i wymianę poglądów. Przewodniczący komitetu organizacyjnego prof. Stanisław Leszek Bagdziński podkreślił współzależność triady Gospodarka - Przestrzeń - Środowisko oraz zmian zachodzących w jej ramach. Przestrzeń i środowisko nie są już traktowane jako obszar podbojów i masowych migracji, obecnie coraz ważniejsze staje się oszczędne gospodarowanie przestrzenią i troska o środowisko. Mimo to jakość środowiska pogarsza się, na co wskazuje wzrost ilości składowanych na wysypiskach odpadów. Kończąc, prof. L. Bagdziński zwrócił uwagę na rosnącą rolę układów lokalnych w procesie transformacji restrukturyzacyjnej, jak i układów regionalnych w procesach przystosowawczych. Zmiany zachodzące w tych układach silniej zależą od zakorzenionych głębiej sił społecznych: kwalifikacji, wiedzy, przedsiębiorczości aniżeli od czynnika kapitału.

Rodząca się tradycja spotkań kręgu specjalistów zajmujących się problemami gospodarki przestrzennej zasługuje na kontynuację. Następną konferencję z cyklu Gospodarka - Przestrzeń - Środowisko podjął się zorganizować w 1999 roku Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego Uniwersytetu Warszawskiego.

X KOLOKWIUM POLSKO-NIEMIECKIE PRAWNIKÓW ADMINISTRATYWISTÓW

Poznań, 8 - 12 września 1997 r.

Kolokwia polsko-niemieckie prawników administratywistów odbywają się nieprzerwanie od blisko 20 lat, co dwa lata, na przemian w jednym z uniwersytetów polskich i niemieckich. Organizatorem jubileuszowego X Kolokwium były Katedra Zarządzania Gospodarką Narodową i katedra Prawa Administracyjnego Wydziału Prawa i Administracji UAM w Poznaniu. W Kolokwium tym uczestniczyło 42 profesorów z 14 uniwersytetów RFN i 7 uniwersytetów polskich, a także z Polskiej Akademii Nauk.

Założeniem tych spotkań naukowych było zawsze zajmowanie się najbardziej aktualnymi i ważnymi zagadnieniami organizacji administracji publicznej, jej zadań i sposobów ich realizacji. Tematyka obecnego Kolokwium koncentrowała się wokół dwóch generalnych problemów, a mianowicie: 1) pozycji administracji publicznej w prawie konstytucyjnym, 2) podstawowych zagadnień i tendencji rozwojowych prawa budowlanego miast. Ogółem zaprezentowano 27 referatów. W ramach pierwszego z tych zagadnień poruszono zwłaszcza wpływ prawa europejskiego na kwestię legitymacji administracji, a także sprawę kształtowania się pozycji administracji w strukturze podziału władzy wobec zmieniających się i wciąż nowych zadań. W świetle tych zmian szeroko analizowany był temat nowych form organizacji administracji i ich prywatyzacji.

Obok tak fundamentalnych dla prawa administracyjnego zagadnień, przedmiotem drugiej grupy tematycznej były przede wszystkim nowe - zarówno na gruncie prawa niemieckiego, jak i polskiego - problemy planowania miejscowego i jego wpływu na inwestycje prywatne i prawo własności, a w szerszym aspekcie - jego rola dla tak nurtującego zagadnienia, jak ochrona środowiska.

Istotną część obrad stanowiły bezpośrednie kontakty z władzami miasta Poznania i Gniezna, województwa poznańskiego oraz gminy Pobiedziska. Ta forma powiązania dyskusji ogólnoteoretycznej i konfrontacją rozwiązań prawnych w praktyce sprzyja prowadzeniu badań prawnoporównawczych. Służy także dobrze wzajemnemu zbliżeniu przepisów prawnych.

W przygotowaniu wydawniczym, w formie książkowej, znajduje się obecnie całość materiałów konferencyjnych, zarówno w Niemczech, jak i w Polsce. Owocem poprzednich kolokwium są już cztery obszerne publikacje.

Teresa Rabska

PROBLEMY WIELOKULTUROWOŚCI SPOŁECZEŃSTWA POLSKIEGO

Konferencja w Instytucie Polonijnym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie

Instytut Polonijny Uniwersytetu Jagiellońskiego znany jest od lat jako placówka prowadząca badania naukowe związane z pobytym Polaków poza granicami kraju. Obiektem zainteresowań były przy tym zarówno losy pojedynczych osób, jak całych polskich kolonii rozsianych po świecie. Wydawany przez Instytut "Przegląd Polonijny" jest bezcennym źródłem informacji dla badacza losów Polonii. Uważny czytelnik tego periodyku zauważy, że od kilku lat redakcja w istotny sposób rozszerzyła obszar tematyki poruszanej w publikowanych materiałach. Wiąże się to ze znacznym poszerzeniem problematyki badawczej Instytutu Polonijnego. Wychodząc z założenia, że losy Polaków mieszkających poza Polską są ściśle związane z warunkami życia w krajach ich osiedlenia, obiektem zainteresowań badawczych uczyniono także główne problemy polityki mniejszościowej tych państw oraz węzłowe zagadnienia polityki narodowościowej. Analizę prowadzono zarówno na poziomie teoretycznym, jak i w odniesieniu do zagadnień szczegółowych (tj. poszczególnych państw). Nie rezygnując z zainteresowań polonijnych, które można określić jako statutowe, szczególnie dużo miejsca poświęcono współczesnym europejskim przemianom narodowościowym. Chyba najlepszym przykładem ilustrującym to nowe podejście badawcze jest praca *Europa państw - Europa narodów. Problemy etniczne Europy Środkowo-Wschodniej*, pod red. Grzegorza Babińskiego i Władysława Miodunki (Kraków 1995). Obok artykułów odnoszących się do aktualnych przemian etnicznych w Europie (Hieronim Kubiak, Władysław Miodunka, Grzegorz Babiński, Peter Klinar, Andrzej Porębski) pozostała dotycząca zagadnień szczegółowych w Jugosławii (Matjaž Klemenčič, Ivan Čizmič) i Polsce (Kazimiera Wódz, Jacek Wódz, Marek Latoszek). Szczególnie ostatnie artykuły zajmujące się problematyką świadomości regionalnej (na przykładzie Górnego Śląska) i wariantami przemian etnicznych (na przykładzie Kaszubów) stanowią, moim zdaniem, ciekawą próbę wpisania polskiej problematyki etnicznej w przemiany europejskie.

Konferencja poświęcona "Problemom wielokulturowości społeczeństwa polskiego", zorganizowana przez Instytut Polonijny UJ w dniach 3 - 4 października 1997 r. w Krakowie, była kontynuacją opisanego wyżej zmienionego kierunku działalności badawczej tej placówki naukowej. Chociaż interdyscyplinarna z założenia, konferencja została zdominowana przez socjologów z całego kraju. Obrady prowadzono na trzech sesjach tematycznych, które były poświęcone następującym problemom badawczym:

1. Wielokulturowość społeczeństwa polskiego i problemy integracji cudzoziemców,
2. Współczesne migracje do Polski i integracja przybyszów,
3. Doświadczenia i rozwiązania międzynarodowe.

Programowy charakter miało wystąpienie rozpoczynające obrady, prowadzącego je dyrektora Instytutu Polonijnego - Władysława Miodunki: "Tradycje wychodźcze Polaków a wielokulturowość społeczeństwa polskiego". Podkreślając fakt zorganizowania po raz pierwszy konferencji naukowej na temat wielokulturowości polskiego społeczeństwa w naszym kraju, referent wskazał na związki pomiędzy badaniami polonijnymi a problemami wielokulturowości w Polsce. Podkreślając potrzebę badań nad tą problematyką (także ze względów praktycznych), postulował o konieczność zainteresowania ich wynikami władz państwowych. Konstatując brak takiego zainteresowania i ogólnie słabe wykorzystanie w Polsce wyników badań naukowych (co różni ją np. od Szwecji), określił cele konferencji stawiane przez organizatorów oraz ukierunkował dyskusję w czasie obrad. Jakby chcąc potwierdzić czynem wygłoszony w czasie swojego wystąpienia postulat odważnego prezentowania omawianej problematyki społeczeństwu, Władysław Miodunka jeszcze tego samego dnia wziął udział w wieczornym programie telewizji krakowskiej, poświęconym zagadnieniu wielokulturowości.

Następne referaty pierwszej sesji były poświęcone omówieniu różnych aspektów tworzonej dopiero polityki migracyjnej państwa polskiego. Sławomir Łodziński z Warszawy, w referacie "Społeczeństwo polskie u progu wielokulturowości", przeanalizował politykę polską wobec cudzoziemców po 1989 r. Referent już od kilku lat zajmuje się tą problematyką, żeby wspomnieć choćby współredagowaną z Ewą Nowicką książkę *Gość w dom. Studenci z krajów trzeciego świata w Polsce*

(Warszawa 1993). Dariusz Stola w swoim wystąpieniu "Współczesne migracje do Polski w świetle badań Instytutu Studiów Społecznych", zaprezentował wyniki badań prowadzonych przez tę warszawską placówkę (w ramach realizacji tematu grantowego) w ostatnim czasie na Mazowszu. Omawiając skalę tych procesów doszedł do wniosku, że w zasadzie migracje obcokrajowców do Polski nie mają obecnie charakteru poszukiwania stałego miejsca osiedlenia. Dla grupy cudzoziemców dłużej pozostających na terenie naszego kraju użył określenia "trwałej tymczasowości". Spowodowało to liczne uwagi polemiczne, włącznie z pytaniem o to, czy wyniki z jednego regionu mogą służyć za podstawę do uogólnień dotyczących całego kraju? Wskazywano także na przykład zadomowionej na stałe w Polsce, dobrze zorganizowanej wewnątrz i dosyć licznej grupy Ormian. W następnym referacie Ewa Nowicka przedstawiła wyniki badań socjologicznych przeprowadzonych w podwarszawskich szkołach, których celem było określenie stosunku polskich dzieci do obcokrajowców. Referat E. Nowickiej ("Bliscy czy dalecy? Młodzież szkolna wobec imigrantów ze wschodu") zaliczam do najciekawszych wśród wygłoszonych na krakowskiej konferencji. Jego ogromnym walorem było połączenie badań eksperymentalnych z refleksją ogólną. Referentka podkreśliła także konieczność porządkowania metodologicznego rozważań, za niedopuszczalne uznając mechaniczne porównywanie różnych badań. Sesję zakończyło ciekawe wystąpienie Danuty Duć-Fajfer, która omówiła problem "Mniejszościowej wizji miejsca swej grupy w społeczeństwie polskim na podstawie twórczości literackiej Łemków".

Druga sesja rozpoczęła się referatem Krystyny Iglickiej-Okólskiej "Swoi czy obcy? Migracje etnicznych Polaków z Kazachstanu". Było to jedyne z zaplanowanych przez organizatorów czterech wystąpień na ten temat. Niestety pozostali referenci (Marcin Krzyszycha, Bronisław Kozłowski, Marek Konopczyński) nie dotarli do Krakowa. Z pewnością dlatego tak ważny temat nie wywołał żywszej dyskusji. Znany badacz religijności na wschodzie - ksiądz Roman Dzwonkowski z KUL, zaprezentował w swoim wystąpieniu zależność pomiędzy "Samoidentyfikacją narodową a wyznaniem i religijnością młodzieży polskiego pochodzenia z byłego ZSRR studiującej w Polsce". Rozważania swoje oparł na badaniach przeprowadzonych w uczelniach lubelskich przez Julię i Olega Gorbaniuków. Ich referat ("Problemy adaptacji studentów ze wschodu studiujących w Polsce") kontynuowała tę tematykę. Chociaż informacja na kwestionariuszu ankietowym mówi, że "został on opracowany w ramach Katedry Socjologii Grup Etnicznych KUL", to warto chyba dla ścisłości dodać, iż oparto go na kwestionariuszu wykorzystanym we wcześniejszych badaniach przez warszawski Instytut Badań Społecznych. Kwestionariusz ankietowy użyty w Lublinie zawierał 88 pytań (z dość rozbudowaną kafełkierią). Niewątpliwie pewną niedoskonałością było umieszczenie pytań retrospektywnych (forma "czego oczekiwała pani przed wyjazdem na studia"), na które odpowiadali respondenci bogatsi o wiedzę zgromadzoną już w czasie pobytu w Polsce. Jednak dość trudno w inny sposób wypełnić tę lukę (oczekiwania-rzeczywistość zastana). Badaniem objęto grupę ok. dwustu osób. Ogrom pracy włożony w opracowanie odpowiedzi zasługuje z pewnością na uznanie. Referat ten uzupełniały liczne tabele, diagramy, wykresy. W kończących obrady wystąpieniach, Barbara Cieślińska z Bialegostoku omówiła pobyt "Ormian w Białymstoku", a Andrzej Furier przedstawił problemy związane ze "Sprawnością kształcenia młodzieży polskiego pochodzenia ze Wschodu na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu".

Ostatnia, trzecia sesja, w zamierzeniu miała zamykać obrady. Okazało się, że właściwie powinna je ona otwierać. Dwa niezwykle ciekawe referaty historyków: Jana Zamojskiego z Warszawy ("Tendencje rozwojowe polityki imigracyjnej. Zaszczości historyczne i tempo") oraz Józefa Byczkowskiego z Opola ("Doświadczenia zachodnioeuropejskie wobec imigracji ze Wschodu") ukazały przekrojowo tło historyczne rozwoju polityki imigracyjnej w Europie. Problematykę tę J. Zamojski omówił na przykładzie Francji, a J. Byczkowski na przykładzie Niemiec. Jakby uzupełnieniem tych rozważań był referat obszernie prezentujący "Szwedzką politykę wielokulturowości", wygłoszony przez Elżbietę Michalik z Lublina. Obrady tej sesji zamykało wystąpienie Poznanianki - Urszuli Kaczmarek, która w referacie "Polityka narodowościowa państwa węgierskiego, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji mieszkających tam Polaków", zreferowała założenia węgierskiej ustawy mniejszościowej. Podkreśliła jej nowoczesność i oparcie na normach europejskich. Równocześnie w odniesieniu do mniejszości polskiej w tym kraju postawiła śmiałą tezę o jej "powiększaniu się" w ostatnim czasie na "polityczne" zapotrzebowanie władz węgierskich. Wywołało to ożywioną dyskusję, w której jednak odnotowano także inne pozytywy tego wystąpienia. Było ono bowiem jedynym ujmującym problemy wielokulturowości w kontekście śródoeuropejskim. Postulowano także potrzebę kontynuowania tego kierunku badań. Odnoszenie

sytuacji Polski do Australii, Stanów Zjednoczonych czy Kanady ma z pewnością sens teoretyczny. To przecież w tych krajach polityka wielokulturowości ma najdłuższe tradycje. Jednak sytuacja w naszym kraju jest chyba bardziej porównywalna z sytuacją w krajach sąsiednich. Wydaje się, że ten tok myślenia zyskał aprobatę prowadzącego obrady Władysława Miodunki, który w podsumowującym obrady konferencji wystąpieniu podkreślił konieczność kontynuowania badań nad problemem wielokulturowości społeczeństwa polskiego w szerszym kontekście merytorycznym i terytorialnym.

Znaczenie krakowskiej konferencji wynika przede wszystkim z faktu podniesienia po raz pierwszy w polskiej nauce ważnego problemu, który - zakładając dalszy pomyślny rozwój naszego kraju - wkrótce stanie przed władzami Polski. Dobre przygotowanie badawcze, skorzystanie ze sprawdzonych już w innych krajach rozwiązań może nas uchronić od wielu przykrych konsekwencji niekontrolowanego napływu cudzoziemców w najbliższym czasie. Niezależnie od tego aspektu już dzisiaj badanie problematyki mniejszości kulturowych w Polsce ma ogromne znaczenie. Przytaczając słowa Janusza Muchy z materiału omawiającego stan badań nad tymi mniejszościami w Polsce (w VI, specjalnym tomie "Pogranicza. Studia społeczne", Białystok 1997):

"Polska jest, jak wiadomo, krajem względnie jednolitym kulturowo. Jak równie dobrze wiemy, i ona ma jednak swoje różnorodne mniejszości. Od niecałych dziesięciu lat cieszą się one rosnącym zainteresowaniem krajowej opinii publicznej. Trwają też intensywne, prowadzone przez liczne zespoły, badania na temat mniejszości kulturowych, w szczególności etnicznych. Badania te prowadzone były oczywiście i wcześniej, czego odzwierciedleniem jest w pewnym zakresie nasza książka, ale z różnych (na ogół pozanaukowych) powodów w tylko umiarkowanym zakresie. Studia nad mniejszościami wydają się zaś ważne i w kraju dość homogenicznym kulturowo. Mają sens nie tylko dlatego, że możemy dowiedzieć się czegoś ważnego o zbiorowościach mniejszościowych (co samo w sobie wydaje się też bardzo ważne). Dzięki tym analizom zrozumieć możemy również lepiej szerszą grupę, w obrębie której są one mniejszościami: w naszym przypadku polską zbiorowość dominującą kulturowo".

Andrzej Furier